

Öğretmenlerde Aile İletişim Doyum Düzeyleri

Talat IŞIK¹

Melahat YILMAZ²

Habibe TUNGA³

Fatih OK⁴

Öz

Öğretmenlerde aile iletişim doyum düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2022-2023 eğitim öğretim yılında Malatya ilinde bulunan okullarda görev yapmakta olan 300 öğretmendir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Aile İletişim Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma verileri SPSS 24.0 istatistiksel veri analiz programı ile analiz edilmiştir. Analizlerde anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak alınmıştır. Öğretmenlerin yaşları ile aile iletişim doyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Öğretmenlerin cinsiyetleri ile aile iletişim doyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Öğretmenlerin medeni durumları ile aile iletişim doyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Öğretmenlerin çocuğu olma durumları ile aile iletişim doyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Öğretmenlerin Depremden sonra ailelerinden uzak kalma durumları ile aile iletişim doyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, İletişim, Aile, Aile İçi İletişim Doyumu

¹ Akçadağ öğretmenevi ve ASO Müdürlüğü, Akçadağ/Malatya, italat739@gmail.com.

² İbn-i Sina Anaokulu Müdür Yardımcısı, Tatvan/Bitlis, mlht-ylmz@hotmail.com.

³ Akçadağ Akmercan Ortaokulu, Akçadağ/Malatya, hopeness23@gmail.com.

⁴ Elbistan Hoca Ahmet Yesevi İlkokulu, Elbistan/Kahramanmaraş, fatihok68@hotmail.com.

Family Communication Satisfaction Levels of Teachers

Abstract

The survey model, which is one of the quantitative research methods, was used in the research conducted to examine the family communication satisfaction levels of teachers. The sample of the research is 300 teachers working in schools in Malatya in the 2022-2023 academic year. The Family Communication Satisfaction Scale was used as a data collection tool in the study. Research data were analyzed with SPSS 24.0 statistical data analysis program. The level of significance in the analyzes was taken as $p < 0.05$. There is a statistically significant difference between teachers' ages and family communication satisfaction. There is a statistically significant difference between teachers' gender and family communication satisfaction. There is a statistically significant difference between teachers' marital status and family communication satisfaction. There is no statistically significant difference between the status of teachers having children and their family communication satisfaction. There is no statistically significant difference between the teachers' being away from their families after the earthquake and their family communication satisfaction.

Keywords: Teacher, Communication, Family, Inter-Family Communication Satisfaction

Giriş

Bireyin toplum ve ailesiyle olan ilişkisinden önce, kendisiyle olan iletişimi çok daha önemlidir. Bu da ayrı bir konu olarak el alınabilir ama iletişim ve insanlarla ilişki sosyal hayatın her alanında önemli olurken, özellikle aile içerisindeki paylaşımların sağlıklı yürüebilmesi ve aile bireylerinin birbirleri ile olan ilişkilerinden memnun olmaları, doyum hissi içerisinde olmaları açısından önem arz etmektedir. İletişim doyumunu, kişinin içinde bulunduğu sosyal gruptaki bilgi, çevre ve ilişkilerden memnun olma durumudur (Gülner, 2009).

İletişim, içinde yaşadığımız toplum, grup veya aile ile sağlıklı ve sürdürülebilir bir ilişkinin temelini oluşturmaktadır (Çalışır, 2015). Toplumun şekillendirilmesinin ana unsurlardan olan iletişim; bireylerin başkalarıyla düzenli iletişim kurmaları yoluyla toplumun bir üyesi haline gelmelerini sağlamaktadır (Şahin ve Aral, 2012).

Türk toplumunun en büyük sosyolojik ve psikolojik problemlerinin başında iletişimsizlik vardır. İletişim doyumunun yüksek olabilmesi için önce dinleyebilmek, güçlü sorular sorabilmek yatar. Ama biz toplum olarak dinlemek yerine, sorular sormak yerine

söyleyeceğimiz şeylere odaklıyızdır. Bu durum ister istemez ailelerimize de yansımış durumdadır. Kişinin kendiyle olan ilişkisinden sonra ailesiyle olan ilişki ve iletişim doyumu önem kazanır. Bu anlamda ailenin rolü yadsınamaz bir gerçektir.

Aile, toplumun en küçük bileşeni olarak adlandırılan, biyolojik, psikolojik, ekonomik, sosyal ve hukuki yönleri olan sosyal bir birimdir. Aile, yetişkinlerin çocukların bakımından sorumlu olduğu, birbirleriyle doğrudan ilişkili kişilerden oluşan sosyal bir gruptur (Yaşar Ekici, 2014). Aile, sosyal hayattaki en önemli itici güçtür; ekonomik düzen, dini inanç ve eğitim farklılıklarından etkilenir. Aile sisteminin yapısı ve tanımı değişse de aile, sosyalleşme sürecinde hala önemli bir rol oynamaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2011). Aile denilince akla gelen anne, baba ve çocuk yapısı, farklı bir anlatımla çekirdek aileye yapısıdır. Geniş aile, çekirdek aile ve yeni aile olmak üzere kabaca üç türe ayrılan aile kavramının anlamı ve boyutları da her geçen gün değişirken, aile üyeleri iyi bir iletişim ortamında kendilerini ifade etme fırsatları bulabilirler (Şahin ve Aral, 2012). Aile içinde kendini ifade etme fırsatı bulan aile bireylerinin kendilerini güvende hissetmelerini ve ailenin bir parçası olmalarını sağlayacaktır (Kır, 2011).

Ailenin Tanımı

Toplumun çekirdeği ve temel taşı olan aile; en dar anlamıyla anne, baba ve çocuklardan oluşmaktadır. Toplumsal bir kurum olan ailenin var oluşu insanlık tarihi kadar eski olduğu söylenebilir (Karlı, 2019). Evrensel bir kurum olan aile kurumu; işlevi, biçimi ve hangi üyelerden oluşuyor olması gibi kriterlerle çeşitli tanımlamalara sahiptir. Genel ve kapsamlı bir tanım yapmak mümkün olabilir, fakat sürekli değişim ve dönüşüm halinde olan aile için yapılacak tanımlar tek başına olmamaktadır. Bir kültüre göre yapılacak bir tanım, diğer kültürleri dışarıda bırakacak bir tanım olabilmektedir. Kimi tanımlarda anne-baba ve çocuklar, kimilerinde çocuk merkezli tanımlar yapılmakta, kimilerinde kan bağı bulunan aile büyükleri tanıma dâhil edilirken, kimilerinde kan bağı bulunmakla birlikte, manevi bağlar da göz önüne alınarak tanımlama yapılmaktadır (Eşsizoglu, 2012).

Dönemlere ve kültürlerde aile kurumunun tanımı farklı olmakla birlikte insan zihninde yerleşik bir aile tanımı bulunmaktadır (Pehlivan, 2017). Aile, iki farklı cinsiyetten insanın duygusal ve fiziksel birliktelik dengesinin gereği ve sonucudur. Çoğalmayı da içerisine barındırarak toplumun devamlılığını sağlayan aile kurumu, yasalar çerçevesinde korunmaktadır (Ayan, 2011).

Sosyal yaşamın ana unsurunu oluşturan aile, ebeveynler, çocuklar ve kan bağı ile birbirine bağlı olan akrabalarından oluşan ekonomik ve sosyal bir organizasyondur (Tekin Epik vd. 2017). En geniş anlamı ile aile, çevreyle yakın bir ilişki kurmak, insanın sürekliliğini ve sosyalleşmesini sağlamak için ideolojik ve kültürel bir ortam oluşturmak ve belirli kurallara tabi karşılıklı ilişkiler bağlamında oluşturulmuş bir organizasyondur (Kır, 2011). Sosyal bir birim olan aile, toplumsal değerlerin nesilden nesile aktarılmasını sağlamaktadır. Bu yönüyle aile, sosyal, duygusal bir birim olarak değişimin ve gelişimin merkezini oluşturmaktadır (Kudret, 2019).

Aile İçi İletişim

Aile ve iletişim kavramları her geçen gün yeni anlamlar kazanmaktadır. Ailede meydana gelen değişimler aile tanımı, iletişim kavramı için de geçerlidir. Bu nedenle bu iki kavramı üzerinde fikir birliği olmuş bir şekilde tanımlamak oldukça zordur (Koerner ve Fitzpatrick, 2002).

1989'da Ulusal İletişim Derneği (National Communication Association-NCA) ilk olarak aile iletişiminin bağımsız bir bilimsel araştırma alanı olduğunu vurgulamıştır. Aile iletişimi daha önce sosyal psikoloji ve kişilerarası iletişim teorisi kullanılarak çalışılmış, 1990'larda özgün araştırmalarla karşılaşılmış ve 2000'li yıllardan itibaren bu alanda ileri araştırmalar yapmıştır. Aile kurumu işlevlerini yerine getirmek için iletişim olgusunu kullanmaktadır. Aile, iletişim yoluyla sosyalleşmenin temel taşı oluşturmaktadır. Tek yönlü iletişim ile sosyalleşme mümkün olamamaktadır. Ebeveynler ve çocuklar, aile içinde karşılıklı iletişim için bir çerçeve oluşturmalıdır (Çetin, 2013).

En yalın anlatımı ile aile üyeleri arasındaki bilgi alışverişine aile içi iletişim denmektedir. Aile iletişimi; eşler arası iletişim, ebeveyn-çocuk iletişimi, erkek ve kız kardeşler arasındaki iletişim ve nesiller arası (yetişkin-yaşlı) iletişimidir. Aile iletişimi, aile üyeleri arasında sözlü ve sözlü olmayan bilgi alışverişidir. Bu süreç çok önemlidir, çünkü üyelerin ihtiyaçlarını, isteklerini ve endişelerini paylaşmalarına ve sorunlarını ve zorluklarını çözmelerine olanak tanımaktadır (Baran, 2004).

Aile, beklenen iletişim işlevini tamamlayabiliyorsa bu aile işlevsel aile olarak tanımlanabilmektedir. Aile etkileşiminin bozulması nedeniyle işlevlerini yerine getiremeyen aile, işlevsiz aile olarak da tanımlanmaktadır. İşlevsel bir aile, üyelerin açıkça iletişim kurduğu ve kendiliğinden etkileşime girdiği bir ailedir. Bu ailelerde iletişim kurmaya istekli, bireyselliğe

ve farklılıklara tolerans göstermektedirler. Aile üyeleri birbirleriyle vakit geçirmeyi sevmektedirler. İşlevsel ailenin katı kuralları ve aşırı kontrol mekanizmaları bulunmamaktadır. İşlevsel olmayan ailelerde, aile üyelerinin egoları baskındır. İletişim engelleri ve duygusal sorunlar gizlidir. Davranış, hata temelinde şekillenmektedir. İşlevsel bir aile bir anlamda “sağlıklı bir aile” olarak kabul edilebilirken, işlevsel olmayan bir aile “sağlıksız bir aile” olarak kabul edilebilmektedir (Alacahan, 2010).

Ailede İletişimin Önemi

Aile, çocukların sosyal gelişiminde önemli bir yere sahiptir. İlk sosyal deneyim aile içinde gerçekleşmektedir. Bireyler, aile üyelerinin sevgisine, bakımına ve desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Birey, çocukluğunun çoğunu ailesiyle birlikte geçirir. Bu dönemde aile ortamı; çocukların etkileşimde bulunduğu, sosyal çevreyi oluşturduğu, en yoğun temasın olduğu, sosyal davranış kalıplarını gözlemlediği doğal ortamdır. Çocuklar gelişim sürecinde öfke, öfke, sevgi ve hoşgörü ile ilgili davranışları aile içinde yaşadıkları deneyimler yoluyla öğrenmektedirler. Çocuklar, aile içindeki ebeveynlerinin tutumlarını gözlemleyerek sevgi, şefkat, anlayış, saygı ve hoşgörü gibi duygusal davranış kalıplarını öğrenirler. Anne babalar çocuklarına göstermiş oldukları ilgi, şefkat, özveri, sabır, çalışkanlık ve özveri sayesinde çocuklarıyla güçlü bir bağ kurabilirler (Tok, 2001).

Anne babanın kişiliği, çocuğun karakterinin oluşumu, karakterin şekillenmesi ve buna bağlı farklı gelişmelerle yakından ilişkilidir. Bu bakımdan ebeveynlerin çocuklarının sağlıklı bir kişiliğe sahip olmaları için ilişkilerine, davranışlarına ve tutumlarına dikkat etmeleri gerekmektedir. Anne baba saygı, sevgi, özveri, hoşgörü ve anlayışta örnek davranışlar sergilemekten asla kaçınmamalıdır. Ebeveynler, çocukları ile ve çocukları ile en önemli özdeşim modeli olduklarından, ebeveynlerin varlıkları ile sağlıklı iletişim kurmaları ve bunu örnek davranışlarla göstermeleri çok önemlidir. Özellikle okul öncesi dönem çocuklarının sosyalleşme sürecinde çevrelerindeki davranışları sürekli gözlemleyecekleri ve rol modellerinin davranışlarını taklit edeceklerdir (Yavuzer, 2010).

Ailede anne-baba arasındaki ilişki ne kadar sağlıklı olursa, ailenin temeli de o kadar güçlü olmaktadır. Sağlıklı aileler duygu, düşünce ve düşüncelerini özgürce ifade etme olanağına sahiptir. Karşılıklı anlayış ve hoşgörüyü dayanmaktadır. Sevgi, ilgi, şefkat, anlayış ve samimiyetten yoksun veya sınırlı düzeyde ailelerde çocukların büyümesini engelleyen bir ortam oluşmaktadır. Çocuk kendini sağlıklı bir şekilde ifade edemediği için gelişimi kısıtlıdır ve kötü alışkanlıklar geliştirmektedirler (Şahin ve Aral, 2012).

Ebeveynlerin olumlu ve olumsuz tutumları aile ilişkilerini yakından etkilemektedir. İddiaya göre, uyumsuz ebeveyn ilişkileri çocukların davranış bozuklukları ile yakından ilişkilidir. Anne babaların iletişim becerileri ve iletişim becerilerini etkin kullanabilmeleri çocuklarını da etkileyecektir. Anne babanın iletişim sürecinde sevgi, hoşgörü, anlayış, adalet ve empati göstermesi çocuğun ve ailenin sağlıklı gelişimi için çok önemlidir. Aile fertleri arasında görev ve sorumlulukların net olarak belirlendiği ve sağlıklı iletişim ağının kurulduğu aile ortamlarında çocukların sorunlarının daha kolay çözüme kavuştuğu, bu ailede çocukların akademik başarılarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Aile fertlerinin mutsuz ve iletişimin sınırlı ve yetersiz olduğu ailelerde; çocukların içe kapanık, dışa bağımlı, öz güvenlerinin düşük, sabırsız ve ruh sağlıklarının bozuk olduğu belirtilmiştir. Ebeveynler arasında iletişimin nitelikli olması ailenin sağlamlığı ve sürekliliği açısından son derece önemlidir (Özel ve Zelyurt, 2016).

Aile bireyleri arasında kurulan iletişim ağı sayesinde; sevinç, şefkat, mutluluk, korku, heyecan, umut, öfke, üzüntü, hoşgörü vb. duyguları aktarabilmektedir. Ancak sağlıklı iletişim sayesinde; empati kurma, birbirini anlamaya çalışma, iyi bir dinleyici olma gibi beceriler çocuğa aktarılabilir. Günlük hayatta karşılaşılan sorunların çözümünde aile büyük önem taşımaktadır. Sorunun net bir şekilde çözülmesi veya çözülememesi, ailenin sağlığı ve işleyişi hakkında bilgi sağlar. Ailedeki sorunları etkili bir şekilde çözebilmek için aile üyelerinin problem çözme becerilerini geliştirmek, aile üyelerinin güçlü ve zayıf yönlerini fark etmek ve problem çözme konusunda deneyim kazanmak gerekmektedir. Bu durumda aile bireyleri arasında güçlü bir iletişim ağı kurulabilir. Çocuklar çok iyi birer gözlemci oldukları için aile bireylerinin davranış ve tutumlarına dikkat etmeleri ve iletişimlerini artırarak olumlu örnek davranışlar sergilemeleri son derece önemlidir. Sağlıklı bir çocukluk geçiren ve bu dönemde olumlu davranışlar kazanan kişilerin, aile ve toplumun uyumlu bireyleri olmaları muhtemeldir. Çocukluğunu sağlıklı bir şekilde geçiremeyen bireylerin aile ve sosyal çevrede çelişkili kişiliklere sahip oldukları gözlemlenmiştir. Dolayısıyla çocuklukta olumlu ve dengeli bir aile ilişkisinin mutlu bir ailenin kurulmasının kapısını açtığı söylenebilmektedir (Belen, 2010).

Birçok ebeveyn, çocuklarını korumak için aile sorunlarını çocuklarına bildirmemeye çalışır. Aileler, çocuklarını üzmemek yerine üzen konuları konuşmamaya çalışırlar. Çoğu zaman çocuklar evde bir şeyler ters gittiği için kendilerini çok rahat hissedebilirler, bazı sorunlar vardır, bu sorunlar anne babalarını tedirgin eder. Bu durumda çocuğa doğru bilgi aktarılmazsa çocuğun yanlış anlamasına ve bazı sorunların kaynağının kendisi olduğunu düşünmesine neden olabilir. Aile içinde sağlıklı bir iletişim ortamı kurulduğundan bazı sorunlar ve sorunlar

çocuklarla paylaşılabilirler. Çocuğunuza yeterli bilgiyi doğru ve etkili bir şekilde aktarırsanız, çocuk aidiyet duygusuna sahip olacak, sorunlarla karşılaşmaktan çekinmeyecek, sorumluluk duygusu geliştirecek, daha gerçekçi ve güçlü olacak, kendi sorunlarını paylaşmayı öğrenecek ve başkalarının sorunları olabileceğini anlamak için işbirliği yapmayı öğrenmektedir. Bu sayede çocuk; kendini ailede saygın bir kişi olarak görür ve sorunlarını başkalarıyla paylaşmayı kavramaktadır. Sağlıklı ailelerde anne baba; çocukların soru sormasına, duygu ve düşüncelerini iletmesine, görüşlerini ifade etmesine ve değerlendirme yapmasına özel önem vermektedir (Balcı ve Yılmaz, 2016).

Aile İçi İlişkiler

Ailenin temeli karşılıklı etkileşim ve iletişimidir. Bu etkileşimin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için aile üyeleri arasında bazı sınırlar ve kurallar konulmuştur. Zamanla, her ailenin kendi hizmetçisi olur. Bireyler, bireyselliklerini kaybetmeden, aile bireyleri ile ilişkilerini koparmadan aile içinde belirlenen kurallara uymaya çalışırlar. Özellikle birden fazla kuşağın bulunduğu ailelerde ilişki daha çeşitli ve zengindir. Aile içi etkileşim iki başlık altında incelenebilmektedir. Bunlar; yatay ilişkiler ve dikey ilişkilere bağlı etkileşimlerdir. Eşlerin evlenmesi ile gelişen ilişkiler yatay ilişkilere aittir. Çocukların katılımıyla aile ilişkileri zenginleşir ve nesiller arası ilişkiler oluşmaktadır. Ebeveynler çocuklarının davranışlarını etkilemeye, çocuklar da ebeveynlerinin davranışlarını etkilemeye başlamıştır. Bu bağlamda aile içi iletişimin çok boyutlu olduğu ve aileyi değerlendirirken aileyi bir bütün olarak ele almanın daha sağlıklı olduğu söylenebilir (Baran, 2004).

Aile İçi Yatay İlişkiler

Sağlıklı kişiler arası ilişkiler, ebeveynlerin çocuklarına verebilecekleri en iyi eğitimidir. Ebeveynler tarafından kurulan olumlu ve dengeli ilişki, çocukların sağlıklı gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Ebeveynlerin kişilik özellikleri de aile üyelerini, aile yapısını ve aile içi ilişkileri doğrudan etkilemektedir. Anne babanın güvenli, saygılı, samimi, sevecen, tutarlı, barışçıl ve barışçıl bir karaktere sahip olması ve aile bireyelerine pozitif enerji vermeye devam etmesi aile bireyelerinin yaşam doyumlarını olumlu yönde etkilemektedir (Özel ve Zelyurt, 2016).

Aile içi çatışmanın temel kaynağı; kendini ifade edememe, saygısız ve hoşgörülü davranış, ben merkezli anlayış, sabırsız davranış, etkili dinlemeyi bilmeme, sevgi eksikliği ve ilgisizlik gibi faktörlere dayanmaktadır. Birbirini tamamlayan çiftler arasındaki ilişkinin daha

sağlıklı ve evliliklerinin uzun süreli olduğu belirlendi. Kişiler kendi eksikliklerini gidermek için evlilik yoluna girdiklerinde sorunlar başlayabilir. Ortaya çıkan sorunlardan kurtulmak için çocukları varsa, mevcut sorunlar daha ciddi hale gelecektir. Bu durumda ebeveynler çocuklarında yapamayacakları veya sahip olamayacakları hayalleri, tutumları ve davranışları görmek istemektedirler. Eşler arasında çatışmalar daha da şiddetlenebilir. Diğer yandan, çocuk büyüdükçe öz-benliğini kazanmaya başlar. Anne ve babaların sağlıklı ilişkiler kurmaları ve bunu sürdürmelerine bağlı olarak, çocuğun cinsiyet gelişimi ve benlik saygısı olumlu yönde gelişmeler kaydeder. Çocuğun sağlıklı bir kişilik kazanabilmesi için; ebeveynlerin uyumlu olması, tutarlı davranışlar sergilemesi ve ailenin sıcaklığını hissettirmesi gerekmektedir (Boylu, 2014).

Aile uyumsuzluğu, eşler arasındaki şiddetli çatışmalardan, sınırlı iletişimden veya hiç iletişimden kaynaklanmaktadır. Ebeveynler iletişim becerilerini geliştirmek, sorunları empatiyle çözmek, karşılıklı anlayış ve hoşgörü göstermek ve görüş farklılıklarına saygı göstermek için çok çalışırlarsa, çatışma sorunları ortaya çıkmamaktadır. Uyumsuz çiftlerin aşırı ilgili ve koruyucu, baskıcı, reddedilen veya çok sıkıcı tutum ve davranışlar sergiledikleri gözlemlenmiştir. Öte yandan birbirini seven çiftler, güçlü iletişim becerilerine sahip olup, birçok çocuğun sorunları üzerinde kolayca diyalog kurabilmekte, aile sorunları hızlı ve etkili bir şekilde çözülebilmektedir. Bu nedenle, aile içindeki ilişkinin doğası, ebeveynler arasındaki ilişkiye bağlıdır. Ebeveynlerin olumlu ve olumsuz davranışları ilişkilerine bağlıdır ve aile ortamını etkilemektedir. Ebeveynler arasında kurulan sıcak ve samimi ilişki çocuğa da aktarılır ve çocuğun sağlıklı gelişimi üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır (Özgüven, 2001).

Çocuklar ebeveynlerinin olumlu ve olumsuz davranışlarını gözlemler ve kendi davranışlarına yansıtırlar. Anne babanın şekillenmesi ve özümsemiyle birlikte çocuğun kişiliği ve özgüveni oluşmaya başlamaktadır. Bu bakımdan anne babanın özgüveni, olumlu davranış ve tutumu çocuğun gelişimine yansiyacaktır. Sevgi, saygı, hoşgörü, diyalog ve işbirliğine dayalı ebeveyn ilişkileri, çocukların cinsiyet kimliği rollerinin ve çevrelerindeki insanlarla olan etkileşimlerinin sağlıklı bir şekilde gelişmesine yardımcı olmaktadır (Yavuzer, 2009).

Özellikle okul öncesi dönemde çocukların çok iyi gözlemledikleri, ebeveynleri ve başkalarıyla olan ilişkilerini yakından gözlemledikleri söylenmektedir. Bu dönemde çocuklar işbirlikçi eylemleri öğrenmeye başlarlar ve ebeveynleri tarafından kurulan etkileşimden sosyal ilişkileri başlatma ve sürdürme davranış kalıplarını öğrenirler. Sağlıklı ve güçlü ilişkilere sahip

ebeveynler, çocuklarına iyi bir örnek olabilir ve sorunları çatışmadan çözmek için akıllıca önerilerde bulunabilmektedirler (Çağdaş, 2003).

Eşler arasındaki ilişki; aile tipine, sosyoekonomik duruma, yerleşim yerine, eğitim düzeyine, kültürel değerlere ve yaşa göre değişebilmektedir. Toplumsal değişimler ve gelişmeler karı koca arasındaki ilişkiyi de etkilemektedir. Örneğin Türk toplumunda eşler arasındaki ilişki zamanla değişmiştir. Karı-koca arasındaki geleneksel değerlere dayalı ilişki, eşitlik ilkesini benimseyen bir karı-koca ilişkisi haline gelmiştir. Eşler arasındaki ilişki, erkek egemenliğinin azalması, kadının işe ve hayata katılımı, kadının eğitim oranının artması, toplumun ihtiyaç ve beklentileri gibi faktörlere bağlı olarak ailenin beklentilerine göre farklılık göstermektedir. Geniş aile gerilemeye başlamış, çocuğun geleceğini etkileyen kararlar anne ve baba tarafından verilmeye başlanmıştır (Taylan, 2003).

Aile İçi Dikey İlişkiler

Aile yapısı çocuğun aile içindeki konumu ile yakından ilgilidir. Çocuğun aile içindeki değeri, konumu, konumu ve önemi, geleneksel ya da modern aile anlayışı, yaşanan yer, cinsiyet, kültürel değerler gibi faktörlere bağlıdır. Farklı yapılara sahip ailelerde kız ve erkek çocukların rolleri farklıdır. Geleneksel değerleri benimseyen bir ailede erkek çocuklar yaşlılığın teminatı olarak görülür, emek sayılır ve kız çocuklarına göre statüleri daha yüksektir. Bu tür bir ailede kızın değerinin kaynağı uysallık, şefkat ve anne babasına yakın olmaktır. Erkek çocuklar bir neslin devamı için çok önemli olarak görülür ve bu nedenle erkek çocuklara daha fazla değer verir. Öte yandan geleneksel bilgiden modern bilgiye geçiş yoğunlaştıkça geleneksel bilgiye dayalı bazı değerler çökmeye başlar. Zamanla kız çocukları da ebeveynleri için sosyal güvence olmaya başlamaktadırlar. Sosyal aile değerlerinin değişmesinde ve kız ve erkek çocukların önem farkının azalmasında toplumsal gelişmenin, sosyal medyanın ve diğer kitle iletişim araçlarının önemli bir etkisi olduğuna inanılmaktadır (Taylan, 2003).

Ebeveynlerin çocuklarıyla aile içinde geçirdikleri sürenin uzunluğu ve birlikte yaptıkları etkinliklerin kalitesi çok önemlidir. Çocukların ebeveynlerinden daha fazlasını isteyip istemediklerini belirlemek için tasarlanan bir çalışmada, hem ebeveynlere hem de çocuklara anket uygulandı. Ebeveynlerden, çocuklarının kendileri için isteklerini tahmin etmeleri istenmektedir. Çoğu ebeveyn, çocuklarının kendileriyle daha fazla zaman geçirmek istediğini söylemektedir. Öte yandan çocukların çoğu, ebeveynlerinin onlarla daha fazla zaman geçirmek yerine eve gittiklerinde kendilerini yorgun ve stresli hissetmemelerini umduklarını belirtmektedirler. Bazı insanlar, ebeveynlerin çalışmalarının çocuklarıyla sağlıklı bir ilişki

kurmalarına engel olmayacağını söylemektedirler. Çocuklarla geçirilen zamanın kalitesinin kurulan ilişkilerin sağlığını etkilediği vurgulanmaktadır (Özel ve Zelyurt, 2016).

Ebeveynlerin ve arkadaşların desteği, okul öncesi çocukların sosyal becerileri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Özellikle ebeveynler, çocuklarına rehberlik ederek ve örnek davranışlar sergileyerek çocuklarına sosyal davranışlar kazandırmaya yardımcı olurlar. Anne-baba; saygılı, rahat, hoşgörülü, işbirlikçi, duygularını, sempatisini ve duyarlılığını paylaşabildiği sürece, çocuklarıyla iyi iletişim kurabilir ve onlara rol model olabilir. Anne babalar; inatçı, otoriter, mantıksız, çelişkili, hoşgörülü ve merhametsiz bireyler olduklarında çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurmaları, onlara olumlu tutum ve davranışlar kazandırmaları imkânsızdır (Özel ve Zelyurt, 2016).

Aile İletişim Doyumu

Ailenin psikolojik işlevinde birçok unsur bulunmaktadır. Bunlardan biri de aile içi iletişimin verdiği memnuniyet ve bunun sonucunda oluşan iletişim doyum hissidir. Memnuniyet, kişinin beklentileri karşılandığında veya hatta daha fazla olduğunda ortaya çıkan tatmin duygusu olarak tanımlanabilmektedir (Gülner, 2009).

Aile içi iletişimin doymu, aile ilişkisi sağlıklı olduğunda ortaya çıkan bir süreçtir. Aile içi iletişim memnuniyetini tam olarak anlamak için aile ilişkilerinde karşılıklılık ilkesini ve bu ilkenin yarattığı memnuniyet derecesini incelemek gerekmektedir. Aile ilişkileri mütekabiliyet (mübadele) esasına göre ele alındığında, aile ilişkilerini düzenleyen belli kaynakların olduğu görülmektedir. Bunlar arasında maddi öğeleri, aile içi statüleri, ahlaki değerleri, cinsiyet kaynaklı özellikleri, aile içerisindeki iş bölümü saymak mümkündür. Aile üyeleri bu kaynaklar etrafında karşılıklı ilişkiler kurmaktadır (Şahin ve Aral, 2012). Bu çerçevede aile içi iletişim, karşılıklı yarar sağlayan bir ilişkiyi ve aile bireyleri arasında karşılıklı memnuniyet temelindeki uyumu ifade etmektedir. Karşılıklılık, takdir edilmek ve sağladığı memnuniyetle doğru orantılıdır. Genel olarak konuşursak, bireyler ödüllendirilme ve sosyal ilişkilerinde başarı gösterme çabasıdadırlar. Çünkü ödül ya da takdir, bireyin motivasyonunu artırır ve bireyi proaktif bir konuma sokmaktadır. Ödüller arttıkça, bireyler karlılarını maksimize eden davranışları tercih ederler. Bu nedenle, ödüller tanınan davranışı pekiştirmektedir (Baran, 2004).

Ödüsüz bir ortamda, bireyler eylemlerinin maliyetini düşürmeye çalışmaktadırlar. Bir aile üyesi, göstermiş olduğu maddi veya manevi çabalar için bir “ödül” bulamazsa, daha az

iletişim süreci geliştirecek ve bu da aile içi iletişim düzeyini ve aile içindeki iletişim düzeyini olumsuz yönde etkilenebilmektedir. Koerner ve Fitzpatrick'in araştırmasında ailenin iç iletişiminden duyduğu memnuniyeti anlamak için aileleri iletişim türüne göre aileyi dört tip olarak sınıflandırmışlardır. Bunlar; uzlaşa ailesi, çoğulcu bir aile, koruyucu aile ve hoşgörülü bir tutuma sahip olan hoşgörü ailesidir. Ailelerin fikir birliği içinde olması, aile yapısını korurken iletişimi teşvik etmektedir. Aileler iletişim kurma konusunda istekli davranırlarken, ancak anlaşmayı umursamayabilirler. Öte yandan koruyucu ailelerin iletişim ve ortak payda oluşturma konusunda hala zayıf oldukları görülüyor. Buna izin veren aileler ise tıpkı koruyucu ailelerin iletişim alışkanlıkları gibi iletişim ve uyum düzeyi düşük, medya kullanımından ve akranlarından etkileniyor. Aile üyelerinin boşanması veya ayrılması bu ailenin özelliklerinden biridir (Koerner ve Fitzpatrick, 2006).

Aile kurma ve evlilik hayatı, temelde eşler arasında sevgi ve şefkat dolu bir iletişim kurma, güven duygusu oluşturma ve mutluluğu artırma gibi beklentiler üzerine kurulmaktadır (Vazhappilly ve Reyes, 2018). Belli standartlar çerçevesinde iletişim kurmak ve bu iletişimi yürütmek aile kurma amaçlarından biridir. Bir ihtiyaç olarak iletişim, bu ihtiyacın karşılanıp karşılanamayacağı sorusunu gündeme getirmektedir. Bu noktada, iletişim doyumu sürecini açıklamayı ve bu sürece etki eden faktörleri ortaya koymayı amaçlayan aile iletişim doyumu ile ilgili çalışmalara giderek daha fazla rastlanmaktadır. Akhlaq vd., (2013), çekirdek aile ve kalabalık ailelere mensup ergenlik çağındaki çocuklarla yaptığı çalışmada, ergenlerde aile iletişim doyumuna etki eden unsurları ortaya koymayı amaçlamıştır. Belli standartlar çerçevesinde iletişim kurmak ve bu tür iletişimleri yürütmek aile kurma amaçlarından biridir. Bir ihtiyaç olarak iletişim, bu ihtiyacın karşılanıp karşılanamayacağı sorusunu gündeme getirmektedir. Bu noktada giderek artan bir şekilde aile iletişim doyumu ile ilgili çalışmalarla karşılaşmaktadır. Bu çalışmalar iletişim doyumu sürecini açıklamayı ve bu süreci etkileyen faktörleri ortaya koymayı amaçlamaktadır (Akhlaq vd., 2013).

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Öğretmenlerde aile iletişim doyum düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır.

Örneklem

Araştırmanın örneklemini 2022-2023 eğitim öğretim yılında Malatya ilinde bulunan okullarda görev yapmakta olan 300 öğretmendir.

Tablo 1. Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

		F	%
Yaş	25 ve altı	98	32,67
	26-30	77	25,67
	31-35	69	23,00
	36-40	34	11,33
	41 ve üstü	22	7,33
Cinsiyet	Kadın	119	39,67
	Erkek	181	60,33
Medeni Durum	Evli	221	73,67
	Bekar	79	26,33
Çocuğu durumu	Olma Yok	70	23,33
	Var	230	76,67
Deprem sonrası ailenizden ne kadar uzak kaldınız?	Sürekli bir aradaydık	33	11,00
	1 Aydan az	65	21,67
	1 Ay	111	37,00
	2 Ay	47	15,67
	2 Aydan fazla	44	14,67

Tabloya göre araştırmaya katılan öğretmenlerden %32,67'si 25 ve altı yaşlardadırlar. Öğretmenlerden %60,33'ü erkekken, %73,67'si evli, %76,67'sinin de çocuğu bulunmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerden %37'si deprem sonrasında ailelerinden 1 ay uzak kalırken, %21,67'si 1 aydan az, %15,67'si 2 ay, %14,67'si 2 aydan fazla ayrı kalmışlar, %11'i ise sürekli ailesi ile birlikte olabilmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak Aile İletişim Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. Aile İletişim Doyumu Ölçeği: 19 soru bulunan ölçek, Hecht'in (1978) geliştirilmiş olan ölçekten yola çıkılarak Matsumura (2006) tarafından oluşturulmuştur ve 5'li likert tipindedir. Ölçeğin

Cronbach Alpha değeri .90'ken (Matsumura, 2006: 24) bizim çalışmamızda Cronbach Alpha değeri ise .93 olarak hesaplanmıştır

Verilerin Analizi

Araştırma verileri SPSS 24.0 istatistiksel veri analiz programı ile analiz edilmiştir. Analizlerde anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak alınmış, araştırma verilerinin normal dağılım göstermesinden dolayı t Testi ve Anova Testi uygulanmıştır.

Bulgular

Öğretmenlerde aile iletişim doyum düzeylerinin incelendiği araştırmanın bulguları aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 2. Öğretmenlerin Yaşlarına Göre Aile İletişim Doyum Düzeyleri

		n	\bar{x}	Ss	F	p
Aile İçi İletişim Doyumu	25 ve altı	98	3,627	0,425	3,625	0,000
	26-30	77	4,225	0,527		
	31-35	69	3,258	0,639		
	36-40	34	4,226	0,827		
	41 ve üstü	22	3,365	0,432		

Tabloya göre araştırmaya katılan öğretmenlerin yaşları ile aile iletişim doyumunu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Tablo 3. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Aile İletişim Doyum Düzeyleri

		n	\bar{x}	Ss	t	p
Aile İçi İletişim Doyumu	Kadın	119	3,627	0,628	0,999	0,034
	Erkek	181	4,250	0,503		

Tabloya göre araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetleri ile aile iletişim doyumunu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Tablo 4. Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Aile İletişim Doyum Düzeyleri

Medeni durumunuz	N	\bar{x}	sd	t	p
Evli	221	4,321	0,524	1,819	0,020

Aile İçi İletişim Doyumu	Bekar	79	4,333	0,428
--------------------------	-------	----	-------	-------

Tabloya göre araştırmaya katılan öğretmenlerin medeni durumları ile aile iletişim doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Tablo 5. Öğretmenlerin Çocuğu Olma Durumlarına Göre Aile İletişim Doyum Düzeyleri

Çocuğu Olma Durumu	N	\bar{x}	sd	t	p	
Aile İçi İletişim Doyumu	Yok	70	2,250	0,629	1,624	0,052
	Var	230	2,627	0,525		

Tabloya göre araştırmaya katılan öğretmenlerin çocuğu olma durumları ile aile iletişim doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 6. Öğretmenlerin Depremden Sonra Ailelerinden Uzak Kalma Durumlarına Göre Aile İletişim Doyum Düzeyleri

		N	\bar{x}	sd	F	p
Aile İçi İletişim Doyumu	Sürekli aradaydık	33	4,221	0,425	1,210	0,051
	1 Aydan az	65	3,632	0,307		
	1 Ay	111	2,225	0,821		
	2 Ay	47	3,207	0,741		
	2 Aydan fazla	44	3,625	0,627		

Tabloya göre araştırmaya katılan öğretmenlerin Depremden sonra ailelerinden uzak kalma durumları ile aile iletişim doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Öğretmenlerin yaşları ile aile iletişim doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Öğretmenlerin cinsiyetleri ile aile iletişim doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Öğretmenlerin medeni durumları ile aile iletişim doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Öğretmenlerin çocuğu olma durumları ile aile iletişim doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Öğretmenlerin Depremden sonra ailelerinden uzak kalma durumları ile aile iletişim doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Akhlaq, A., Malik, N. ve Khan, N. A. (2013). Family Communication and Family System as the Predictors of Family Satisfaction in Adolescents. *Science Journal of Psychology*. 1-6.
- Alacahan, O. (2010). Aile Birliğini Oluşturan Faktörler ve İşlevleri. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(1). 289-298.
- Ayan, D. (2011). Aile ve Hukuk, (ed. Aytül Kasapoğlu, Nadide Karkıner), *Aile Sosyolojisi*, (içinde), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Balcı, S. Yılmaz, M. (2016). Çocukları Anaokuluna Devam Eden Annelere Verilen İletişim Becerileri Eğitiminin Ailenin İşlevlerine Etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(14), 17-24.
- Baran, A. G. (2004). Türkiye’de Aile İçi İletişim ve İlişkiler Üzerine Bir Model Denemesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 1. 31-41.
- Belen, F. Z. (2010). Aile İçi İletişime Manevi Psiko-Sosyal Yaklaşım. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Boylu, A. A. (2014). Tek Ebeveynli Ailelerde Finansal Sıkıntı ve Fonksiyonlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32(1), 55-72.
- Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2011). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Çağdaş, A. (2003). Anne baba çocuk iletişimi, Konya: Eğitim Kitap Evi Yayınları.
- Çalışır, G. (2015). Kişilerarası İletişimde Kullanılan Bir Araç Olarak Sosyal Medya: Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 10(3), 115-144.
- Çetin, S. (2013). Aile İçi İletişime Facebook’un Etkisi: Kütahya Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.
- Eşsizoglu, A. (2012). Aile ile İlgili Temel Kavramlar, (ed. Çınar Yenilmez), *Aile Yapısı ve İlişkileri*, (içinde), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Gülner, B. (2009). İletişim Doyumu Boyutları ile Örgütlenme Yapısı İlişkisi: Selçuk Üniversitesi Akademisyenleri Örneği. Selçuk İletişim Dergisi, 5(4), 62-82.
- Gülner, B. ve Kazaz, M. (2016). The Relationship Between Self Esteem As Indicator Of Psychological Well Being And Internet Usage: A Survey Among Turkish University Students. The 2nd International Conference on the Changing World and Social Research (ICWSR'2016) Proceedings Book. 1139-1148.
- Karlı, E. (2019). Modernleşme Sürecinde Çözülen Aile Yapısı ve Kadının Yeniden İnşası. Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Dergisi, 1(1), 1-14.
- Kır, İ. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10(36), 381-404.
- Koerner, A. F. ve Fitzpatrick, M. A. (2002). Toward a Theory of Family Communication. Communication Theory. 12, 1(1). 70–91.
- Koerner, A. F. ve Fitzpatrick, M. A. (2006). Family communication patterns theory: A social cognitive approach. In D. O. Braithwaite ve L. A. Baxter (Eds.). Engaging Theories in Family Communication: Multiples Perspectives. (50–65). Thousand Oaks: California.
- Kudret, S. (2019). Down Sendromlu Çocuğa Sahip Ailelerin Aile İşlevselliği ve Sosyal Destek Düzeylerinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa.
- Özel, E. Zelyurt, H. (2016). Anne Baba Eğitiminin Aile Çocuk İlişkilerine Etkisi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 16(36), 9-34.
- Özgüven, İ. E. (2001). Ailede İletişim ve Yaşam, (1. Basım), Ankara: PDREM Yayınları
- Pehlivan, O. (2017). Aile Tanımı ve İlişkilerinin Toplumsal Olarak İnşası. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, S. Aral, N. (2012). Aile İçi İletişim. Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi, 1(3), 55-66.
- Şahin, S. Aral, N. (2012). Aile İçi İletişim. Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi, 1(3), 55-66.
- Şahin, S. Aral, N. (2012). Aile İçi İletişim. Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi, 1(3), 55-66.

- Taylan, H. (2003). Köy Ailesinde Aile İçi İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tekin Epik, M. Çiçek, Ö. Altay, S. (2017). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Tarihsel Süreçte Ailenin Değişen/Değişmeyen Rollerini. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 17(38), 35-58.
- Tok, Ş. (2001). Aile içi iletişim ve çocuk. Çağdaş Eğitim Dergisi, 279, 34-39.
- Vazhappilly J. J. Reyes M. E. (2018). Efficacy of Emotion-Focused Couples Communication Program for Enhancing Couples' Communication and Marital Satisfaction Among Distressed Partners. Journal of Contemporary Psychotherapy. 48(2), 79-88.
- Yaşar Ekici, F. (2014). Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü ve Bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi. The Journal of Academic Social Science Studies, 30, 209-224.
- Yavuzer, H. (2009). Suç ve Çocuk. İstanbul: Remzi Kitabevi.